

**Mindehøjtidelighed den 3. maj 2024 kl. 10.30.
på 79-årsdagen for bombningen af fangeskibene**

Æreskirkegården Cap Arcona, Stutthofweg, Neustadt in Holstein

Kransenedlæggelse og flagbærere

Kaddish	Nathan Grinberg, rabbiner for det jødiske samfund i Lübeck
Kor	fra Küstengymnasium Neustadt in Holstein: The Moor Soldiers
Velkomsttale	Martine Letterie, præsident for Amicale Internationale KZ Neuengamme e.V.
Tale	Heinrich-Anton Holtfester, borgmester i Neustadt in Holstein
Tale	Timo Gaarz, distriktsadministrator i Ostholstein-distriktet
Tale	Jean-Luc Gadon, nevø til Serge Léopold Camman
Bidrag	Küstengymnasium Neustadt in Holstein og arbejdsgruppen Neuengamme: Fangebiografier
Koret	Jacob-Lienau-Schule Neustadt in Holstein: Dona Nobis Pacem
Farvel	Martine Letterie

Bagefter Jødisk kirkegård på Grasweg, Neustadt in Holstein

Kransenedlæggelse og Kaddish af Nathan Grinberg

Der vil blive taget billeder og filmet fra mindehøjtideligheden. Hvis du ikke ønsker at blive fotograferet eller filmet, kan du kontakte fotografen og kamerateamet direkte.
Mindearrangementet er organiseret af Amicale Internationale KZ Neuengamme e.V. og byen Neustadt i Holstein med støtte fra børne- og ungdomsnetværket i Neustadt i Holstein, skolerne i Neustadt, arbejdsgruppen for Neuengamme, stiftelsen for mindesmærker i Slesvig-Holsten og stiftelsen for mindesmærker og læringssteder i Hamborg til minde om ofrene for de nazistiske forbrydelser.

Martine Letterie
Formand for Amicale Internationale KZ Neuengamme (AIN)
3. maj 2024
Neustadt-Pelzerhaken

Kære overlevende fra koncentrationslejren Neuengamme, kære pårørende, kære deltagere.

På vegne af byen Neustadt i Holstein og Amicale Internationale KZ Neuengamme vil jeg gerne byde særligt velkommen til Jean-Luc Gadon, Kristof van Mierop, Bruno Neurath-Wilson og Magda Wajsen, som er rejst fra hele Europa for at være her i dag. Jeg vil også gerne byde velkommen til Heinrich-Anton Holtfester, borgmester i Neustadt i Holstein, og Timo Gaarz, distriktsadministrator i Ostholstein-distriktet.

Før jeg præsenterer mig selv, en lille praktisk bemærkning: Bemærk venligst, at vi filmer i dag, der er flere kamerahold til stede.

Mit navn er Martine Letterie, og jeg er formand for Amicale Internationale KZ Neuengamme. Sammen med byen Neustadt har AIN arrangeret denne mindehøjtidelighed den 3. maj i mange år.

Amicale blev grundlagt i 1958 af tidligere fanger fra koncentrationslejren Neuengamme. De besluttede at holde mindet om begivenhederne i denne koncentrationslejr og de mange satellitlejre i live. I dag repræsenterer Amicale Internationale KZ Neuengamme nationale foreninger af tidligere fanger i koncentrationslejren Neuengamme og deres pårørende fra Belgien, Danmark, Tyskland, Frankrig, Holland, Polen og Spanien.

Den katastrofe, vi mindes her, skete for 79 år siden. Det lyder som lang tid, men det er stadig vigtigt at huske. Det gælder ikke kun tidligere fanger og overlevende, men de ved måske mere end andre, hvad det betyder, når retsstaten bryder sammen. Tidligere fanger har selv oplevet det, pårørende har set, hvad det gjorde ved deres slægtninge, og hvordan det fortsatte i generationer. Derfor er det vigtigt, at vi mindes katastrofen i dag, som en hyldest til ofrene og som en advarsel til nutiden. Derfor er det også vigtigt at blive ved med at nævne, hvad der skete den 3. maj 1945. Og det er præcis, hvad jeg vil gøre nedenfor.

I ugerne op til denne dag blev koncentrationslejren Neuengamme og dens mange satellitlejre evakueret. Det var nazisternes måde at dække over sporene efter deres forbrydelser. Omkring 10.000 fanger gik i land i Lübeck, hvor de blev ført om bord på flere skibe i havnen. To af disse skibe, "Cap Arcona" og "Thielbek", ankrede op ud for Neustadt den 3. maj.

Klokken 15 angreb britiske fly de to skibe, fordi de antog, at der var flygtende tyske tropper om bord. Der var omkring 7.000 fanger om bord på "Cap Arcona" og 2.500 til 3.000 om bord på "Thielbek". Cap Arcona gik op i flammer, Thielbek sank relativt hurtigt. Helvede brød løs på begge skibe. Fangerne forsøgte at redde deres liv, men det lykkedes kun for nogle få. De fleste druknede eller brændte ihjel, britiske fly skød på de druknende, tyske SS-mænd og drenge fra Hitlerjugend skød på dem, der nåede i land. 7.000 mennesker døde en forfærdelig død.

Heinrich Holtfester
Borgmester i byen Neustadt i Holstein
3. maj 2024
Neustadt-Pelzerhaken

Mine damer og herrer,

Der er dage i menneskers liv, som er dybt indgraveret i deres bevidsthed af bestemte begivenheder. Det gælder først og fremmest Cap Arcona-katastrofen den 3. maj 1945, som blev udløst af tragiske omstændigheder, og hvor over 7.000 mennesker mistede livet.

Men levende erindring betyder også at indarbejde og realisere nye udviklinger. Takket være generøse midler fra forbunds- og delstatsregeringen til opførelse, ombygning og indretning af et moderne dokumentationscenter for denne katastrofe, kunne vi endelig gennemføre projektet. Den 29. februar 2024 besluttede byrådet enstemmigt at gennemføre alle foranstaltninger til dette.

I lyset af den meget bekymrende højrenationalistiske udvikling i hele Europa opfordres vi alle til at tage ved lære af det nationalsocialistiske barbari og stå fast på, at en sådan umenneskelig politik aldrig må gentages. Det gælder også Tyskland!

Hvordan kan det være muligt for folk at opfordre til antisemitisk adfærd ved offentlige møder og forsamlinger? Fremmedhad og racisme af enhver art hører ikke hjemme i vores samfund og må ikke gives plads.

Desværre er der flere og flere grupper, der spreder denne fjendtlighed til højre og forsøger at underminere vores demokratiske principper. Mange af disse ideer minder om de mørke tider i vores land. Ingen af os bør ønske eller støtte noget som dette.

Langt over 2 millioner mennesker har været på gaden til demonstrationer i Tyskland i de seneste uger. Flere og flere mennesker går på gaden hver dag, fordi Tyskland er kosmopolitisk, mangfoldigt og farverigt.

Jeg vil gerne takke fru Martine Letterie, præsident for Amicale Internationale KZ Neuengamme, for den fælles mindehøjtidelighed.

Tak, fordi I kom.

Timo Gaarz
Landrat Ostholstein
3. maj 2024
Neustadt-Pelzerhaken

Kære Martine Letterie (præsident for Amicale Internationale KZ Neuengamme),
Heinrich-Anton Holtfester (borgmester i byen Neustadt i.H.),

Kære gæster og pårørende, som er rejst hertil,
Mine damer og herrer,

Tak, fordi I har inviteret mig til dagens mindehøjtidelighed.

I dag er det årsdagen for en af de sørgeligste begivenheder under Anden Verdenskrig på den tyske østersøkyst. Det var en af de største maritime katastrofer i historien. Det skete i de sidste dage af Anden Verdenskrig i Lübeckbugten, så krigens grusomhed stoppede ikke ved Ostholstein den 3. maj 1945. Over 7000 mennesker mistede livet, og det er netop for disse mennesker, at vi står her i dag og ærer deres minde.

Cap Arcona-katastrofen er et smerteligt og foruroligende eksempel på brutaliteten i Anden Verdenskrig og i krige generelt. Og det er netop den 3. maj - fem dage før krigens afslutning - der får os alle til at blive ved med at spørge "hvorfor"? Som distriktsadministrator for Ostholstein-distriktet er det derfor meget vigtigt for mig at være personligt til stede ved denne begivenhed i dag. Sammen med jer vil jeg gerne mindes de ofre, der på tragisk vis mistede livet her meget tæt på os med Cap Arcona og Thielbek.

Vi kan kun forestille os den frygt for døden og den fortvivlelse, der herskede under forliset. Men selv 79 år senere påvirker denne begivenhed os stadig, gør mig meget trist og eftertænksom på samme tid.

Det er vores pligt at holde mindet om denne triste begivenhed den 3. maj 1945 i live, så fremtidige generationer kan lære de rigtige lektier af historien om ødelæggelse og død. Cap Arcona-katastrofen minder os om at tage ansvar for her og nu. I dag, den 3. maj, minder den os også om at tage ansvar for fortiden, for fortiden forsvinder ikke.

Det er derfor vigtigere end nogensinde at have en erindringskultur på tværs af generationer, som dyrker og lever på den måde, individer og samfund håndterer deres fortid og deres historie på. Vores civilsamfund står for værdier som fred, medmenneskelighed og tolerance.

Vores tyske forfatning, vores grundlov, fejrer sit 75-års jubilæum den 23. maj. Grundlaget for vores forfatning er vores frie og demokratiske grundlov. Da de formulerede vores forfatning, huskede grundlovens mødre og fædre meget bevidst på, hvad der aldrig mere må komme fra Tyskland. I præamblen til Grundloven står der:

"I bevidstheden om sit ansvar over for Gud og mennesker, inspireret af viljen til at tjene verdensfreden som et ligeværdigt medlem af et forenet Europa, har det tyske folk i kraft af sin forfatningsmæssige magt givet sig selv denne grundlov."

Vores grundlov er kompasset for fred og frihed.

Lad os sammen kæmpe for en verden, hvor krige og så forfærdelige katastrofer aldrig kan ske igen - og hvor medmenneskelighed og medfølelse sejrer over had og vold. Især nu bør vi være meget bevidste om dette ansvar.

Må denne mindehøjtidelighed ikke kun være en påmindelse om fortiden, men også en opfordring til bevidst og beslutsom handling for en verden med respekt, tolerance og åbenhed.

I dag sørger vi over ofrene fra den 3. maj 1945, som minder os om behovet for fred og venskab mellem folkene.

Jeg vil gerne takke alle, der deltager i dagens mindehøjtidelighed.

Jean-Luc Gadon
Nevø af Serge Léopold Camman (Neuengamme, nr. 39779)
Overlevende fra Athen
3. maj 2024
Neustadt-Pelzerhaken

Jeg vil gerne takke jer for at give mig lov til at tale i dag på dette særligt tragiske sted og ære min onkel Serge Léopold Camman. Og for at kunne fortælle en af de individuelle historier, der giver ofrene et ansigt, som vidner - meget ufuldkomment - om de frygtelige lidelser, som alle de deporterede måtte udholde, og om det enorme mod, de alle udviste, så fremtidige generationer kunne leve i frihed og fred.

Min onkel skrev historien om sin krig ned i begyndelsen af 1980'erne; hans erindring om den var stadig levende. Der gik yderligere 40 år, før jeg læste hans tekst igen og fandt hans stemme i denne forfærdelige og gribende fortælling.

Min onkel blev født den 21. juli 1912 i Catalonien i Frankrig. Hans far blev dræbt i kamp den 5. november 1915. Den økonomiske krise i 1930'erne tvang ham til at flytte til Paris, hvor han giftede sig med min mors søster i august 1938. Deres søn blev født i marts 1939. Den generelle mobilisering finder sted i september.

Min onkel slutter sig til et infanteriregiment i Béziers. En lang vandring begyndte, indtil tropperne nåede Somme den 31. maj 1940 midt i larmen fra tyske luftangreb og strømme af flygtninge. Snart uden ledelse spredes tropperne og forsøger at undslippe omringningen på en uorganiseret måde, og alle ønsker at gå i land i Saint-Valery-en-Caux. Den 10. juni stod resterne af min onkels kompagni over for deres første tyske kampvogn på klippen.

Kampen var kort. En anden kampvogn skyder på dem bagfra. Gruppen blev decimeret, og min onkel blev såret i ryggen og skulderen. De sårede blev efterladt og overført til Abbeville den 12. eller 13. juni. Fangerne krydsede Belgien med tog og rejste derefter via Dordrecht til Wesel og til sidst til Hemer i det berygtede Stalag VI/A.

Min onkel blev snart overført til arbejdskommandoen i Schwerte nær Dortmund. Fangerne der blev stadig behandlet ordentligt. Hans sår heler, han arbejder i et støberi, begynder at lære tysk og planlægger omhyggeligt og klogt sin ensomme flugt.

Den 13. november 1941 flygter han på cykel til Aachen, derefter med et godstog til Liège og til sidst til Paris.

I januar 1942, efter hans demobilisering i den frie zone, begynder livet igen.

Min onkel er helt sikkert mærket af nederlaget, men inspireret af et ideal bliver han gradvist grebet af et stiltiende engagement, styret af instinktet for kammeratskab og tillid til folk omkring ham, især i sit arbejde. Han er midlertidigt udstationeret i provinsen og udfører derfor kurermissioner til anonyme kontakter forskellige steder. Han slutter sig til modstandsbevægelsen og multiplicerer sine forbindelsesmissioner mellem Paris og maquis'en i Bretagne.

Den 25. april 1944 bliver han arresteret i Rennes sammen med flere kammerater fra sin gruppe efter et angiveri. Han blev tortureret af Gestapo og tilbageholdt i Jacques Cartier-fængslet i Rennes. Tæskene, den ængstelige venten og henrettelserne af nogle af hans kammerater gjorde fængslingen til en grusom prøvelse.

Den 2. juli blev fængslet evakueret, og fangerne blev transporteret i godsvogne til Compiègne og Royallieu-lejren, hvor de ankom den 15. juli 1944. Alle forventede at blive befriet snart, da de allierede allerede var gået sejrrikt i land i Normandiet over en måned tidligere.

Den 28. juli begyndte rejsen til Tyskland på stationen i Compiègne, og for mange var det døden (af de 1652 deporterede på toget vendte kun 542 tilbage). Toget blev ikke stoppet og ankom til Neuengamme-lejren den 31. juli 1944.

Meget er allerede blevet sagt om livet i lejren og i underlejrene, om fængselsforholdene, den konstante vold, udryddelsen gennem tvangsarbejde, sulten, sygdommene...

Min onkel havde fangenummer 39779 og blev overført til den første satellitlejr, derefter til Kriegsmarine-lejren ved Weser. Der var man ved at bygge en ubådsbunker. Arbejdet er meget hårdt, især når det drejer sig om at bringe de tunge sække med cement fra prammene til kysten og til byggepladserne. Der er flere og flere sårede, og i november 1944 bliver de erstattet af et nyt kontingent. I marts 1945 var halvdelen af arbejdsstyrken forsvundet. Situationen i Farge var endnu mere dramatisk. Efter arbejdet blev kommandofangerne stuvet sammen i et blokhus uden luft eller lys. For ikke at glemme de allieredes bombeangreb.

I midten af april 1945 nærmede kampene sig, og befrielsen syntes nært forestående, da ordren om at evakuere blev givet.

Alle dem, der ikke længere kunne gå, blev drevet ind i vognene på et godstog: I retning af Sandbostel. Der er 9500 mennesker, hvoraf 3000 dør under transporten eller i de følgende dage. Andre ender i Bergen-Belsen.

De fanger, der var i stand til at marchere, blev kørt langs vejene. Første stop i Farge. På tredjedagen bliver kolonnen læsset på et tog, der fører dem til hovedlejren Neuengamme. Efter en nat fuld af bombealarmer og slagsmål kører de igen til Travemünde. Der blev de lastet i lastrummet på passagerskibet CAP ARCONA under forfærdelige forhold, før de blev lastet på det mindre fragtskib ATHEN. Tidligt om eftermiddagen den 3. maj bomber britiske fly skibene CAP ARCONA, THIELBEK og DEUTSCHLAND, som ligger for anker ud for kysten og sejler under naziflag. Den frygtelige tragedie begynder. 7.300 deporterede mister livet. ATHEN, som har lettet anker, formår at lægge til ved en ponton i Neustadts havn. Besætningen har forladt skibet. Efter lang tids venten og med fare for sig selv når fangerne fra ATHEN frem til fastlandet. Tanks ankommer, det er britiske tanks.

Til ære for min onkel og tante, som begge er gået bort, og som tog sig af min tvillingsøster og mig, efter at vores mor døde. Vi var lige blevet seks år gamle.

JL Gadon

Martine Letterie
Formand for Amicale Internationale KZ Neuengamme
3. maj 2024
Neustadt-Pelzerhaken

Afsluttende ord

Det faktum, at så mange pårørende er her i dag, og at så mange deltager aktivt i denne mindehøjtidelighed, viser, at det er vigtigt for dem, for os, at dette finder sted. Og det faktum, at borgmesteren og landshøvdingen har talt her i dag, viser, at byen Neustadt og delstaten Ostholstein anerkender vigtigheden af denne mindehøjtidelighed. Jeg vil derfor gerne takke talerne for deres ord og deres engagement. Jeg vil også gerne takke korene fra Küstengymnasium og Jacob-Lienauschule for deres musikalske bidrag. Det er meget værd, at unge mennesker også er involveret i denne mindehøjtidelighed. Jeg vil også gerne takke de tilstedeværende og håber at kunne byde dem velkommen igen næste år.